

Redacția și Administrația:
Budapesta, VIII, Conti-utca 4.

Aci sunt a să trimită tot felul de scrisori, cereri și bani. Tot aci să primesc anunțuri cu preturile cele mai moderate.

Un număr 10 fileri.

ADEVÉRUL

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

Foaie pentru poporul muncitor român.

Redactata de un comitet.

Apare după flece 15. ale luni.

ABONAMENTUL:
Pentru Austro-Ungaria:
Pe 1 an --- 2 coroane
Pe 1/2 an --- 1 coroane
Pentru străinătate:
Pe 1 an --- 2 coroane
Pentru America:
Pe 1 an --- 1 dollar

Cătră muncitorimea română din Ungaria.

Tovarăși!

Frați Români!

A sosit timpul, când numai e de stat pe gânduri, când trebuie să intrăm în luptă pentru **cucerirea drepturilor noastre** de cetățeni ai acestei țări. Cuțitul a ajuns la os.

Datorințe avem față de patrie,

dar n'avem drepturi,

pentru-că conducătorii patriei văd, că noi suntem lași, suntem fricoși, nu știm pretinde, nu știm lupta, nu suntem energici, ci răbdăm toate. Când ne trag palme pe stânga întoarcem și dreapta s'o palmuiască și pe asta, că nu ne doare, nu simțim, n'o luăm în nume de rău, căci de sus vine — **dela conducătorii patriei.**

Dar de aici înainte să fim altfel, să nu mai fim **nepăsători**, să fim mai **deștepți**, să ne vedem dușmanii și să le spunem, că **datorințe numai atunci vom recunoaște,**

când vom avea și drepturi.

An după an, ni-se pun noi și noi sarcini după grumaz, an de an **darea crește**, și nici-când nu-și are sfârșitul. Dar nu numai darea directă, chiar și cea indirectă. *Petroleul, cărbunii, tutunul, locuințele, îmbrăcămintea, apoi pânea, carnea, sarea, cartofii*, c'un cuvânt toate cele de trebuință pentru traiu, s'au scumpit atât de cumplit, încât **bietul muncitor nu mai poate răzbi, și ajunge la desnădejde.**

Pentru-ce trebuie să suferim toate aceste mizerii?

Pentru-ca profitul marilor agrarieni să **crească**. Guvernării de azi, toți sunt **mari agrarieni**, deci ce putem aștepta dela ei? Ei în primul rând vor să vândă vitele lor pe bani scumpi, **despoiatului popor**, deci ei nu se îngrijesc ca poporul, cu bani mai puțini să ajungă la o **bucată de carne ieftină**. De aceea țin granițele închise, ca Serbia și România să nu trimeată din **belsug vite în țara ungu-rească**. Dar lucrul mai cu vârf e, că agrarieni unguri, în interesul lor, au silit pe guvernării austriaci, ca nici aceștia să nu permită aducerea **cărnei din Argentina pentru poporul austriac**. Și rezultatul a fost.

revolta și ridicarea de baricade,

în una din Duminicile trecute în Capitala Austriei.

În urma căreia, poporul din Austria mai curând va ajunge la carne ieftină, decât poporul din Ungaria.

Ori-câte mișcări s'au făcut, în ori-ce stat, pe cale de tot pacinică, **nu s'a putut ajunge la rezultat**, până-ce nu s'a pășit energie contra tiranilor.

În noi e puterea, noi suntem milioanele, — ei —, abia câteva zeci de mii. Și acești câțiva zeci de mii să domnească în mod atât de **tălhăresc**, peste milioanele de **proletari**? Pe lângă, că nu avem drepturi, și pe lângă că nu ne răsplătește munca, să ne mai țină și-n robie, **să nu putem avea nici dreptul la viață?**

Să mergem mai departe și să cercetăm că din **bani nostri dați statului**, ce să face pentru noi, pentru poporul de jos? Răspunsul e clar: **nimic**. Școale lipsesc. Aproape

400.000 de copii,

nu pot cerceta școala, de oare-ce nu sunt destule școale. Conducătorii statului însă nu se interesează, ei știu, că copii ce nu pot umbla la școală, **nu-s copii domnilor, și-s copii muncitorilor**. Așa, că acești din urmă nu e tocmai lipsă să știe scrie și ceti. Conducătorii statului are lipsă nu de oameni cu știință de carte, **ci de dobitoace**, că numai cu astea pot face ce vor. În schimb însă, conducătorii statului dau

ajutoare mari clericalismului

de ori-ce confesiune ar fi el, care și așa e putred de bogat, nu-mai ca acesta să poată **ține în prostie poporul**, ca acesta să nu se trezească și să vadă **mişelia, nedreptatea**, ce se face cu el, atât din partea conducătorilor statului, precum și din partea acelor ce amăgesc cu fraza naționalistă.

Afară de astea se cheltuesc anual

sute de milioane coroane,

pentru armata comună. An de an cheltuelile pentru armată se urcă și toate astea se fac, **ca domni să fie tari**, la caz de poporul își va ridica glasul, pentru a **pretinde o bucată de pâne mai mult**, să-i poată la moment nimici cu forța-armată.

Tot de pe spatele poporului se ia numai puțin, decât **312 milioane coroane**, — deocamdată — pentru zidirea de noi vapoare de războiu, așa-numitele Dreadnought-uri. Parlamentele Monarhiei încă n'au votat suma enormă și deja un vapor uriaș Dreadnought plutește pe mare, și la celelalte se lucrează. Deci în cazurile acestea nu se mai întrebă așa mult de popor, sau de reprezentanții „națiunii“.

De aici înainte vor domni să recruteze cu

30 de mii de flăcăi

mai mult ca până acum pentru armată. 30 de mii de puteri tinere ne răpesc tiranii, în urma căreia multe sute de familii rămân fără sprijin, fără ajutor. Cuțitul a ajuns la os! **La luptă, deci!**

Tovarăși!

Frați Români!

Din cele ce v'am spus mai sus, puteți vedea cum sunteți de exploatați, toți vă **sug sângele** din toate părțile, treziți-vă odată, priviți în juru-vă cum domnește **nedreptatea și fără-delegea** față de voi.

De aceea Comitetul regnicolar român al partidului social-democrat **vă chiamă la luptă**. **Sprijinul vostru vă cere, alor 3 milioane de proletari români din Ungaria**. Comitetul regnicolar român a hotărât ca să țină

adunări populare,

în toate centrele locuite de români, atât în sate cât și orașe, în care și proletariatul român să-și ridice glasul, cum'a făcut și celelalte proletariate, contra relexlor ce bântuie țara. Să vadă stăpânirea, că și proletariatul român nu doarme, nu mai stă în nepăsare. **Până-când să fim mereu, câinii, batjocura și robii domnilor?**

Destul a fost cu **jaful**, destul cu **exploatarea**, acum e ceasul când trebuie să pretindem ce e al nostru. De aceea ne adresăm cătră voi frați români, să căutați să faceți agitație cât mai largă pretutindenea, ca să **convoace adunări**, la cari să vie frații români, din cele mai îndepărtate locuri. Să facem ca adunările astea să fie la **nălțimea chemării lor**.

Trebuie mai cu seamă să **protestăm** în aceste adunări **contra reformei militare**, care ne nimicește materialicește. În al doilea rând trebuie să pretindem sus și tare realizarea **dreptului de vot universal, egal, direct și secret**, pentru toți cetățenii țării.

Un lucru de mare însemnătate pentru noi în timpul de față, mai este și **pressa**. Subt cuvântul pressă înțelegem foile românești ale partidului socialdemocrat din Ungaria ce apar în limba română

„Adevărul“ și „Glasul Poporului“.

Acestate sunt singurele foi românești, care luminează muncitorii români. Aceste foi sunt unicele care propagă adevărul și dreptatea, cari protestează hotărât în contra tiranilor. Aceste foi **propagă mărețea idee a socialdemocrației: Unul pentru toți, toți pentru unul!** Să facem deci o mare agitație în interesul foilor **Adevărul și Glasul Poporului**.

Pressa e puterea.

De aceea să ne întărim și noi pressa, ca în cel mai apropiat timp să avem o **gazetă săptămânală**.

Să nu fie colibă țărănească din care să nu lipsească foile „Adevărul“ și „Glasul Poporului“, să nu fie un muncitor român dela oraș, care să nu fie abonat la foile noastre.

Pe muncă proletari români, și la luptă!

Cu salut frățesc:

Comitetul Regnicolar Român.

REVAȘ.

Focuri de revolver... Cam des se descarcă în vremurile de astăzi focuri de revolver împotriva miniștrilor. La începutul anului, în Camera deputaților din Franța, un oare-care a îndreptat din galerie, revolverul contra ministrului-președinte Briand, fiindcă acesta îndată ce a luat frânele guvernului în mână, a uitat de îndemnul revoluționare ce le făcea poporului muncitor, când era încă socialist și ca șef de guvern se purta mai cu asprime față de mișcarea proletară, decât ori-care altul burdăverde ajuns ministru-președinte. Glonte nu l'a nimerit pe Briand, dar peste puțin timp n'a mai fost ministru.

Luna trecută un alt prim-ministru a primit ca dar dela un fiu al poporului — focuri de revolver. A fost ministrul-președinte al Rusiei, Stolypin, care pentru politica sa de omoruri individuale și-n masse, a fost răsplătit cu această monedă.

Și Joi 5 Octombrie st. n., încă un caz. În parlamentul austriac, pe când șeful socialdemocraților, dr. Adler vorbea despre pricinile turburărilor din Viena, de acum câteva săptămâni, zugerând în culori vii starea de sărăcie și desnădejde a populației din cauza scumpirei traiului — au răsunat iarăși patru focuri de revolver, îndreptate contra ministrului de justiție, Hohenburger.

Atentatorul un lucrător tâmplar, Nyegus, a declarat că a voit să împuște pe acest ministru, fiindcă prea l'a indignat condamnările strașnice ale tribunalelor din Viena, din zilele acestea, aduse contra acelor cari au luat parte la turburărilor de stradă din 17 Septembrie. El nu poate înțelege cum copii între 14 și 20 de ani, numai pentru faptul că au spart câteva geamuri dela niște lămpi de stradă să fie pedepsiți cu luni și ani de închisoare — nimicindu-le viitorul.

În aceste condamnări atentatorul a văzut mâna ministrului de justiție Hohenburger. Și când l'a zărit în parlament pe acest ministru bine hrănit, zimbând batjocuritor atunci, când conducătorul mișcării muncitorești zugeră sărăcia poporului — el n'a mai putut răbda și a descărcat asupra lui patru focuri de revolver...

IN TEMNIȚĂ.

19 Iulie — 14 August: 1911.

De Aurel Cristea.

În seara de 18 Iulie am revenit în mijlocul familiei mele întorcându-mă de sub poalele munților romantici Tatra, dela scaldă Stubnya, unde petrecusem mai mult timp, pentru întremarea sănătății. Seara sosisem, iar ziua următoare, trebuia să plec iarăși, pe 26 de zile, însă nu a mă avânta în codrii și-ntră stâncile romantice ale munților, ca pasărea liberă, ci — între zidurile temniței din Vaț.

26 de zile nu e vreme îndelungată pentru omul liber, dar e timp grozav de lung pentru un întemnițat. Și mai cu seamă pentru un întemnițat pe nedrept. Căci alt păcat n'am avut, decât mi-am spus părerea n scris, după-cum legea ne-o permite.

Dar așa se vede, că legea e lege pe hârtie, dar nu și-n viața de toate zilele.

În momentul când îți spui părerea, așa după-cum îți dictează conștiința, când areți deosebirea cea mare între om și om și împărți societatea de azi în două clase, așa după-cum se prezintă ea în realitate: subjugatori și subjugați, când mai areți câte nedreptăți are de îndurat subjugatii din partea stăpânitorilor, c'un cuvânt spui adevărul și luminezi pe impilați, în această cale te întâlnești cu slugile stăpânitorilor cari sunt: procurorii, și cari se servesc de lege, numai spre a te pune pe scaunul acuzaților, în fața Curților cu jurații, precum a tribunalelor, unde-ți cer socoteală, pentru-ce ți-ai luat curajul de-a face agitație, contra clasei de sus.

Socialdemocrația de pretutindeni e împotriva acestor acte de terorism, căci noi știm că fiecare ministru nu-i decât o unealtă a clasei stăpânitoare. Dacă un ministru e înălțurat, vine altul în locul lui, care aplică același sistem păgubitor poporului. Noi credem în puterea revoluționară a mulțimii, a masselor proletare, și nu putem aproba acțiunile de violență ale unui ins, căci nu-și ajung scopul.

Când s'au liniștit spiritele în parlamentul austriac, după focurile de revolver, a luat iarăși cuvântul șeful socialiștilor dr. Adler. Ceea-ce a spus el cu acest prilej, a fost atât de frumos, de sincer și convingător, încât se cuvine să fixăm și la acest loc cuvintele sale chibzuite!

În vorbirea mea am exprimat protestul contra violenței venită de sus și contra violenței de jos. Noi, cari condamnăm nebunia celor de sus, nu putem îndreptății și nu suntem vinovați pentru nebunia de jos, care e și o urmare a celei dintâiu. Noi socialiștii suntem aici singurii liberi de orice răspundere pentru astfel de rătăcirii. Știm noi foarte bine că fapta smintită de acum va fi exploatată contra noastră, că din aceste focuri de revolver ale unui individ fără judecată, se va face prilej de atac contra partidului nostru, contra masselor și a milianelor de nenorociți. Se pot pune chiar ministrii în fruntea acestei demagogii — noi nu ne temem. Aș dori ca toți cei din sala aceasta, să aibă în acest moment o conștiință atât de bună și curată, ca noi. Întâmplarea aceasta tristă și regretabilă să aibă cel puțin bunul rezultat, ca cei chemați să-și simtă datoria de a face totul cu putință pentru a pune capăt nevoilor și lipsurilor poporului.

Politia face agitație socialistă... Zilele acestea a apărut raportul anual al poliției din Budapesta despre mișcarea socialistă pe anul 1911. Raportul acesta e o carte voluminoasă care cuprinde nu mai puțin decât 1024 pagini. Răsfoind această carte găsim reproduse toate tarifulurile de salarii (plată) ale lucrătorilor din diferite bresle, apoi un raport despre mișcările greviste ce au avut loc în cursul anului 1910, mai găsim reproduse pe 240 de pagini, raportul anual al comitetului executiv al partidului socialdemocrat și toate dezbaterele

congresului socialist pe anul 1910. Tariful de salarii al lucrătorilor tipografi ocupă 80 de pagini din această carte, iar tariful leghătorilor de cărți cuprinde 170 pagini.

Te întrebi, pentru cine publică poliția budapestană această carte, a cărei tipărire a costat-o peste 7000 de coroane. O foaie burgheză din Capitală se întreabă, că oare poliția nu are altceva de făcut, decât să reproducă raporturile partidului socialdemocrat ce-au apărut și-n „Népszava“. Crede oare poliția, că foaia socialistă „Népszava“, e prea puțin răspândită, și de aceea scoate și ea o carte în care se ocupă de mișcarea socialistă făcând indirect propagandă pentru această mișcare? "

Are însă un mare cusur această carte, anume toate datele despre mișcarea politică și grevistă a socialdemocrației au apărut fără nici o rânduială și sistemă, ci aruncate așa alandala. Prefectul de poliție al Budapestei, dacă va da publicității și anul viitor unui astfel de raport, ar face bine să însărcineze pe un autor mai priceput care să-l redacteze. Nu de alta, dar dacă poliția vrea să facă într'adevăr agitație socialistă, s'o facă nu ca un nătărău cu sabia încinsă, ci ca un serios cercetător, care și cheltuiește 7000 de coroane, dar face o operă bună.

Viața politică și socială.

IN ȚARĂ.

O schimbare a situației politice?

Casa țării n'a ținut ședință cinci zile, din cauza sărbătorilor. Luni s'a intrunit iară, iar jocul vechiu al votărilor nominale urmează mai departe. Obstrucția n'a slăbit. Se vorbește însă, că pe la mijlocul lui Octombrie vom avea surprinderi în viața politică.

Ceva nou se va întâmpla pe neașteptate, care va pune capăt obstrucției. Se vorbește de retragerea ministrului președinte Khuen-Hédervary, de venirea lui Lukács, ministrul de finanțe, ca șef al noului guvern, că pentru acest scop, Lukács a fost în audiență la rege.

S'a răspândit apoi șovul că președintele parlamentului Berzevicy, va demisiona și n

De vei spune, că ți-ai spus părerea, că asta legea ți-o permite, ei îți vor arăta alte chitibușuri, spunându-ți că ești greșit și deci vei fi condamnat.

Apelul e zadarnic. Ultimul drum, duce la — temniță.

Sosi dimineața zilei de 19 Iulie. Cufărelel desfăcut aseară, mi-l gătește nevasta din nou. Feticișcana mai micuță se trezește și cu lacrimioare în ochi, mă întreabă:

— Iar pleci, tată?

— Da! — îi răspunsei.

— De ce lacrimi? — o întreb.

— Cum n'aș lăcrăma, când tu rar ești între noi, și-acum pleci iarăși la închisoare. Privește apoi spre mama și spre sora ei mai mare, cari încă lăcrămau, și tot ea, ca să le încurajeze, le zice:

— Nu plângeți! Că doar tata e socialist, nu de prima-dată merge-n temniță, socialiștilor nu li-e frică nici de moarte, când e vorba de — dreptate. Și eu îl voi urma pe tata, când voi fi mare. Răzbunare! Dute tată! Duminecă la revedere! Iar lacrimioarele-i curgeau înainte.

— Adio! — le-am zis, și-am plecat.

Trenul sosește în stația Vaț. Un birjar fără să-i vorbesc, îmi zice:

— Temnița deținuților politici, da?

— Da!

Zburau caii cu trăsura peste străzile Vațului și ajunserăm iute în fața unei clădiri mari, fără ferestre, iar pe-o peatră roșietică, sta scris cu litere aurii: *Magyar Királyi Fegyintézet*. Cu alte cuvinte: Mormântul viilor. Aici e direcțiunea. Intru în camera porta-

rului, care mă salută în mod oficial, cerându-mi actele. I-le predau. Să uită la ele ba la calendar, ba la orologiu și-mi zice:

— D-Voastră ar fi trebuit să vă prezentați pe ziua de 1-iu Iulie, și v'ați prezentat de-abia în 19 Iulie după amiazi la ora 1 și 2 minute. Timpul vi-se socotește din momentul acesta. Poștește și ocupă loc.

— Până-când va trebui să stau aici?

— Până la 3 ore!

Mult m'am plictisit. Greu trecea timpul. La ora 3, sosește directorul temnițelor (procurorul regese) și oficianții sei, iar gardianii steteau ca sfinții în fața lor, salutându-i. Portarul se întoarce către dl director dându-i raportul. Apoi continuă:

— Înștiințez cu supunere, că a sosit prizonierul de stat Aurel Cristea, punct la ora 1 și 2 minute.

Dnii privesc spre mine, și-apoi mă poftesc în cancelarie. Deja primisem lângă mine, un gardian.

În cancelarie mi-se ia interogatorul și mi-se spune:

— Vei fi liber în 14 August, după amiazi la ora 1 și 2 minute. Ați înțeles?

— Da!

Atunci oficianțul să întoarce către garși-i spune:

— Să conduci pe dl Cristea și să-l predai sergentului-major al temniței de stat. Salut, și-am plecat.

Porți de fer se deschideau și închideau în urma noastră, și-am ajuns iar la stradă. Părăsisem clădirea ciudată, temnița ordinară, și ne apropiară de-o altă clădire mititică, inconjurată de ziduri albe ca lap-

locul lui va veni contele Tisza, care nu se va purta cu mânuși față de opoziție ca înaintașul său, și cu violență va pune capăt obstrucției.

Știrea cea mai nouă însă e, că Berzeviczy rămâne mai departe președinte al parlamentului și că însuși el a fost însărcinat de guvern ca să trateze cu opoziția, pentru a ajunge la un compromis (invoială). Tratatul este încă la începutul lor și nu se știe încă sigur pe ce bază urmează. Se crede că n'audiența ce a avut-o ministrul Lukács la rege, s'a stabilit în ce chip să se facă invoială. Berzeviczy, ca și vicepreședintele parlamentului Kabos au avut lungi întrevederi cu Justh și Kossuth. Rezultatul lor nu e cunoscut încă.

Și noul ministru de războiu Auffenberg a sosit pentru acest scop în Budapesta, pentru a se pune în legătură cu bărbații politici din guvern și opoziție, ca să știe ce anume e de schimbat la reformele militare.

Rămâne acum se vedem dacă de pe urma invoalei acestea între guvern și opoziție cauza votului universal va câștiga sau va pierde.

Căci invoalele astea mai totdeauna s'au făcut în paguba poporului.

Comitatul Pestei contra proiectelor guvernului.

Luni comitatul Pestei a avut o congregație furtunoasă. La ordinea zilei a fost propunerea comunei Várseț prin care se cere parlamentului votarea reformelor militare.

În numele partidului guvernamental, S. László a cerut comitatului să voteze o rezoluție prin care se condamnă obstrucția din Casa țării. Deputatul Francisc Kossuth a spus, că la noi în Ungaria, majoritatea parlamentului, nu e și majoritatea țării, iar guvernul nu-i ales din majoritatea parlamentului, ci guvernul își alcătuiește o majoritate. Opoziția nu vrea să împedecă activitatea parlamentului, ci face obstrucția numai contra reformelor militare. Comitatul Pestei și-n anul 1903 s'a ridicat contra reformei militare iar în 1910 a cerut grabnica *introducerea a votului universal*.

După-ace au mai luat cuvântul și alții membrii ai congregației, s'a respins cu 203

contra 200 voturi propunerea guvernamentală. Opoziția a reușit deci un succes.

IN STRĂINĂTATE.

Războiul între Italia și Turcia.

Am vorbit în nrul trecut al „Glasul Poporului” că pentru a pune stăpânire pe țara africană „Tripolis”, Italia pare-că voiește să declare războiul Turciei.

Iată că acum, războiul nu mai e o simplă părere, ci e dus de o săptămână de zile între aceste două țări. Și Italia s'a hotărât ca pe calea armelor să puie mâna pe Tripolis, fiindcă era incredințată de izbânda ei, că nu va întâlni în cale o împotrivire, o rezistență serioasă din partea Turciei, întemeindu-se pe împrejurarea, că puterea militară pe uscat și mai ales pe apă a Turciei e cu mult mai mică, ca a ei. De aceea pe neașteptate, guvernul italian a trimis vapoare de război cu armată spre Tripolis, tunurile au și bubuit, orașul Tripolis a și fost bombardat și ocupat militarmente. Turcia fiind nepregătită de război, firește că n'a opus multă rezistență, pentru a nu face jertfe de prisos.

Cu toate acestea din partea Turciei au căzut la bombardarea Tripolisului la 3 Octombrie, 12 morți și 23 răniți.

Toată lumea condamnă apucătura războinică a Italiei, care ca un bandit s'a năpustit asupra Turciei, în vreme ce guvernul țării stă cu brațele încrucișate și așteaptă rezultatul atacului.

Succesele socialdemocrației suedeze.

Rezultatul final al alegerilor parlamentare din Suedia se cunoaște acum. Socialdemocrația care până acum număra 24 deputați, a trimis în noua Casă a țării: 64 deputați.

Câștigul de mandate a partidului muncitoresc din Suedia e tot atât de mare, pe cât de mare e pierderea partidului conservator.

Partidul acesta de guvernământ avea în parlamentul trecut 93 de reprezentanți, acum dispune numai de 64, adică nu-i mai puternic decât „partidul rășcoalei” cum e numit cel socialist.

Dar ceia-ce mărește și mai mult izbânda partidului socialdemocrat e că numărul voturilor s'a urcat în anul 1907 dela 55.110 la 172.750, adică de trei-ori mai mult.

Guvernul conservator suedez, în urma acestui rezultat al alegerilor a trebuit să se retragă.

Noul guvern e alcătuit numai din liberali. Socialiștii au refuzat să primească vre-un loc în minister.

Lupta între monarhiști și republicani în Portugalia.

Deși în Portugalia s'a proclamat de peste un an republică, monarhiștii nu se dau bătuti ei vor să prăbușească noul regim, restabilind regalitatea. În regatul învecinat Spania erau adunați peste 3000 de regaliști Portughezi. Acolo au pregătit planul de atac, s'au înarmat cu puști, cu zeci de automobile și Vinerea trecută au pătruns în Portugalia, sub conducerea căpitanului Pavia Goncero. Au ocupat mai mult locuri din nordul Portugaliei, dar după încăierări serioase cu trupele republicane, au fost siliți să se retragă. Peste 500 monarhiști au fost arestați. Guvernul republican din Portugalia nu e privit cu simpatie nici de popor, fiindcă n'a știut să se facă iubit. Constituția ce-a dat-o țării nu cuprinde nici o măsură liberală, față de mișcările muncitorești se poartă cu o brutalitate neșpusă, iar în sânul republicanilor aprinși la putere, domnesc certuri, intrigi și zizanii, în dorul de funcții și favoruri. Toate acestea explică de ce regimul republican n'a prins încă rădăcini în Portugalia.

Cugetări socialiste.

Istoria omenirii e revoluția în permanență (fără întrerupere). W. Liebknecht.

Tineretea tinde și aspiră cu fiecare nerv al destinului (soarta) ei către lumină, pe când bătrânii, pas cu pas se retrag în umbră. Jonas Lie.

Când regii se iau la păruială, țărani sunt aceia, ce trebuie să-și peardă părul. Macaulay.

tele, dar înalte. De-asupra porții o tablă pe care stă scris:

— Magyar Királyi Államfőhöz. Temnița de stat. Poarta se deschide, iar sargentul-major când mă vede, izbucnește într-un râs plin de voie bună și-mi zice:

— Iarăși avem fericirea, dle Cristea?

— Preșum vezi!

Vino să-ți dau celula cea mai largă. Ocup celula Nr. 10. Pat cătănesc, o perinuță umplută cu păr de cal și acoperit cu un strai zdravăn, ce pișcă al dracului pielea nearsă de soare și nebatucită. Un garderob pentru haine, o masă, un scaun, acesta-i mobilierul celulei. Pe perete: *Ordinea de casă*, pe care mi-o recomandă gardianul, ca să o cetesc, căci poate am uitat-o din rândul trecut și mă părăsește apoi.

Mă văzui singur în celulă. Ce să fac? Ies puțin pe coridor (gang). Iar când ajung lângă celula Nr. 11, ușa se deschide, și-mi iasă în cale un domn mititel și albinet la față și-mi zice:

— Am onoare dle!

— Bună ziua!

Mi-se recomandă. Numele deja imi era cunoscut, de oare-ce cotisem unele lucruri scrise de el; un mare scriitor maghiar.

— Ce bine că a-ți venit, că de câteva zile mă aflu singur-singurel aici. Mi-s'a urât grozav, acum cel puțin o să treacă vremea mai ușor.

Dedeam din umeri, că numai bine nu e că am venit, din contră greu pentru mine.

Apoi mă cheamă în celula sa, unde începusem să discutăm despre mișcările socialiste, cu cari dânsul nu se putea împăca la început, dar mai târziu, când i-am explicat

cum se prezintă ele în realitate, mi-a răspuns:

— Acuma ne ntelegem într-o câțva. E drept, eu nu m'am ocupat fundamental cu chestiunea, ceea-ce voi face în viitor. Însă totuși una nu-mi place, pentru-ce nu recunoașteți d-voastră socialiștii: patria? Și pentru-ce vă negați națiunea?

— În primul rând, numai o astfel de patrie putem recunoaște, care ne recunoaște și pe noi. Pentru noi patria e acolo, unde putem mai ușor trăi. În Ungaria avem numai datorințe față de patrie, dar n'avem drepturi și mai puțin: pâne... Iar cât privește că ne negăm națiunea, nu e adărat, pentru-că eu nici-când nu voi spune, că sunt mohamedan sau japonez, decât, că sunt român. Totasemenea o face și tov. ungur, neamț, etc. Însă lucrurile cu cari veniți d-voastră în contradicere cu națiunea, e organizarea noastră internațională. Internaționalii trebuie să fim în lupta între capital și muncă, că numai așa ne vom putea cuceri o bucată de pâne mai mult. Când muncitorul român se înfrățește cu cel maghiar, neamț, slovac etc., și laolaltă luptă în contra capitalistului, numai atunci izbânda e sigură. Mă întreabă apoi ce ținută avem noi socialiștii față de religie și clericalism?

— Religiuinea pentru noi, e o chestie privată. Nu noi socialiștii nimicim religia, ci știința o face asta. Dacă poporul ajunge la o știință mai înaltă, religia pică dela sine. Iar cât privește ținuta noastră față de clericalism, aici îți spun sincer, luptăm cu ori ce arme ce ne stă la dispoziție în contra lui. Pentru-că clericalismul (popimea) e o neghină pentru sufletul poporului, întoc-

mai cum neghina nimicește bucatele, așa nimicește culturalicește clericalismul popoarele. Până nu vom nimici clericalismul, până atunci nici nu putem aștepta ca să avem un popor cult, și-o țară civilizată. Lupta noastră țânțește acolo, ca să se aducă legea: *despărțirea bisericii de stat, prăcum confiscarea averilor și moșilor clericale de către stat*, moșii cari să se dea apoi în arendă efitină țărănimii lipsite de pământ.

Discuția ne-o întrerupse cina. Gardianul imi pregătește masa, aducându-mi o ciașcă bună de supă de chim și 25 deca pâne. Mănânc, cât mănânc, o las de-o parte și mă apuc de merindea mea adusă de-acasă.

După cină mai discutasem, dar foarte puțin, pentru-că clopotul închisorii ne anunța trista știre spre a ne întoarce fiecare în celula sa, pentru că-s orele 9. Paznicul veni, închise ușa și o zăvori.

Acuma-i acum. Singur în mica încăpere, somn nu-mi era, deschid fereastra și privesc printre fiare în adâncul nopții la cerul instelat. Aud șueratul pustiu al vapoarelor și motoarelor ce parcurg Dunărea în jos și-n sus. Din când în când se mai aude din depărtare câte-un cântec fermecător dar ascuțit, ieșit din pieptul unei crude copile, apoi chioitul unui făcău care spinteca văzduhul. Acum văzu-i deabia că sunt: rob. Mă simțiam ca ntr'o criptă, înmormântat de viu. Ce dulce-i libertatea, și cât de amară robia. Însă somnul n'a venit, până n'zori de dimineață, când rândunica eși din cuibul său de sub stropșina coridorului și se puse pe-o creangă uscată a prunului din fața ferestrei mele și în fermecătorul ei ciripit — am adormit. (Va urma.)

Robi, cari n'au stăpân, nu sunt prin aceasta oameni liberi — robia e în sufletul lor. *Heine.*

*

E lucru pe dos acesta, ca în timp de pace să pedesești omorul, iar în timp de războiu, omorul să-l răsplătești.

Gerhard Hauptmann.

*

O revoluție este o luptă de clasă, provocată prin domnia unei minorități, care pune interesele ei, în locul intereselor majorității și-și satisface (îndestulă) aceste interese cu o violență mai mult sau mai puțin brutală în paguba obștei.

L. Pfau.

*

A te împărtași de frumusețile științei, e forma cea mai înaltă a plăcerii și aceea a cărei variație crește mereu.

Carol Kautsky.

*

Douăzeci de mii de oameni au urmat pe unul singur la măcel. Mai întâiu, un singur om în capul a douăzeci de mii de alții, hotărâți și ascultători, întreprinzători și supuși, de sigur că a uimit mulțimea. Capul lor a avut îndrăzneala să zică: „Am luptat, sunt învingător.“ Lumea a repetat: „A luptat, e învingător.“ De acolo miraculosul (minunea) și gloria cuceritorilor. Asta-i puterea minunei asupra spiritelor. Binele se îndeplinește adesea cu încetul, și nu ne minunează de fel. Răul e iute și sgomotos: îl punem în rândul minunelor. Câteva zile sunt de ajuns pentru a pustii o provincie: trebuie zeci de ani spre a o face roditoare. Se admiră distrugătorul, nu se gândește nimeni la cel-ce face bine. *Alceu.*

*

Nu-i cu putință să fie alegeri sincere, acolo unde se află față în față milionari și golani.

George Renard.

*

Răsvrătitul învins — e un mizerabil, un criminal vrednic de spânzurat. Îndată însă ce va fi izbânditor, lucrurile se schimbă, și iată-l proclamat erou... Dacă răsculații Comunei din Paris ar fi ieșit învingători, împotriva apăsătorilor lor, — ar fi fost declarați ca binefăcători ai omenirii, cari au înțeles spiritul vremii, iar învinșii ar fi fost niște mizerabili.

F. Domela Nieuwenhuis.

CRONICA.

„Tribuna“ foaie naționalistă din Arad reproducând o parte din articolul prim „Astra-Emke“ din nr. 9 a gazetei noastre, spune, că noi am criticat activitatea Asociației „Astra“, numai fiindcă „ne credem datori a face opoziție ori-cărei instituții burgheze“.

Greșește „Tribuna“. Socialdemocrații de pretutindeni păstrează totdeauna o atitudine (ținută) binevoitoare și de simpatie față de asociațiile culturale... burgheze, cari fac educație masei populare.

Nici o vorbă de critică și dojană n'au adus socialiștii unguri asociației culturale „Galileu“ din Budapesta, nici o învinuire n'au adus socialiștii austriaci societăților culturale „Volksbildungsverein“ și Universităților populare din Viena.

Și aceste sunt... instituții burgheze, — dar ele fac operă serioasă. De pe urma lor mii de fii ai poporului pot să cetească, să judece și să aprecieze toate întâmplările vieții, toate fenomenele sociale. Și socialiștii știu să fie atât de obiectivi, încât să constate rezultatele rodnice ale activității acestor asociații culturale.

Am fi dorit să constatăm același lucru despre asociația „Astra“, dar nu putem lăuda un lucru ce nu există. Și criticele ce am adus „Astrei“ în nrul trecut al foaiei noastre erau întemeiate pe însuși raportul secretarului „Asociației“, pe însuși spusele

noului președinte al „Astrei“ pe constatările „Libertății“ din Orăștie, ale... „Tribunei“ din Arad și ale „Neamului românesc“ al dlui Iorga dela Vălenii-de-Munte. Prin urmare: *ale tale, dintre ale tale...*

— **25 procese de presă** s'au intentat de către justiția stăpânirii foilor socialiste a tovarășilor sârbi din Ujvidék, „Sloboda“ care apare de trei-ori pe lună și „Napred“ care iese de două-ori pe lună. Aceste 25 procese au fost intentate în curs de patru luni.

— **Opt adunări populare** a ținut muncitorimea din Budapesta, Marți, în 10 Octomvrie. În față a mii de lucrători, vorbitorii socialiști au arătat datoria guvernanților acestei țări de a lua măsuri energice contra scumpirei traiului și că reforma electorală va fi și ea o măsură salutară, punând capăt politicii de cămătări a agrariilor.

— **Mizeria din Budapesta.** Oficiul statistic al Capitalei publică niște date foarte interesante despre felul de împărțire a locuințelor în Budapesta. Aceste date vorbesc mai mult ca ori-ce, cât de mare e sărăcia în capitala Ungariei. Din 174.000 de locuințe cât sunt în Budapesta, 137.000 (adecă $\frac{4}{5}$ din numărul total de locuințe) se compun 1—2 odăi, numai 19.000 (adecă $\frac{1}{9}$ din toate locuințele), din 3 odăi, iar restul din mai mult decât 3 odăi. 1500 locuitori ai Budapestei locuiesc numai în bucătărie (cuină); 402.300 locuitori viețuiesc în locuințe de câte o singură odaie; 207 mii oameni locuiesc în locuințe cu două odăi, 95 mii în locuințe cu 3 odăi, 52 mii în locuințe cu patru odăi, 22 mii în locuințe cu cinci odăi, iar zece mii în locuințe cu șase odăi.

Precum se vede iumătate din populația Budapestei locuiește în locuințe cu câte o singură odaie, adecă n'are puțină de-a vieții așa precum cere sănătatea publică. În nici un oraș din lume nu există atâta sărăcie. Pe când în celalte capitale de țări, din numărul total al populației, locuiesc în case cu câte 2 odăi, în Copenhaga 43·6%, în München 56·1%, Rotterdam 57·6%, Dresda 66%, Breslau 71·5%, Berlin 75·3%. — în Budapesta cel mai mare procent al populației 78·4% locuiesc în locuințe de câte 1 și 2 odăi.

— „**Volksstimme**“, organul socialdemocrat al tovarășilor noștri germani din Ungaria, care timp de 39 de ani apăruse odată pe săptămână, dela 1 Octomvrie 1911, apare de trei-ori pe săptămână. E aceasta o izbândă a tovarășilor noștri germani cari au știut să desfășoare o agitație puternică pentru foaia lor, impunând astfel comitetului executiv al partidului nostru să editeze gazeta lor de trei-ori pe săptămână. Când oare vom izbuti și noi românii să facem ca și foile noastre „Adevărul“ și „Glasul Poporului“ să apară dacă nu de trei-ori pe săptămână, dar cel puțin numai odată la 8 zile.

Numai de tovarășii noștri din provincie atârână aceasta. Lor le stă în putință ca'n centrele românești să răspândească foile noastre, să agite pentru ideile socialdemocrate, să facă noi tovarăși, noi abonați. La muncă dar.

— **Naționaliștii români** au ținut Dumineca trecută o adunare populară la Timișoara, la care au luat parte în număr mare și tovarășii noștri de acolo. Președintele adunării refuzând să dea cuvântul tov. Traian Novac, care voia să arate punctul de vedere al socialdemocraților în chestiile politice la ordinea zilei, tovarășii noștri au protestat energic. Președintele a dizolvat atunci în grabă adunarea.

— **Secțiunea română a partidului socialdemocrat din Budapesta și-a schimbat localul.** Sediul secțiunii este: „Zala“ Kávéház, Dohány-utca, colț cu Nyár-utca, unde în fiecare Duminecă se țin ședințe.

Activitatea noastră.

Dela secțiunea română din Arad. Tovarășii Aradani au conchemat o adunare pe ziua de 24 Septemvrie n. în localul partidului din loc, la care a luat parte un număr însemnat de tovarăși.

Ordinea de zi fost:

1. Darea de seamă a secretarului. 2. Modul de lucrare. 3. Alegerea comitetului.

Tovarășul președinte Sava Ș. Demian printr'o vorbire frumoasă deschide adunarea la orele 3 și predă cuvântul tov. secretar, care referează punctul prim al ordinei de zi, care e luat la cunoștință.

A urmat apoi punctul doi al ordinei de zi, pe care l'a referat tov. I. Crețu, arătând printr'o vorbire de aproape o oră, însemnătatea organizațiilor socialiste, ocupându-se cu secțiunile noastre românești, precum cu presa noastră românească, spunând, că pe acestea trebuie să le susținem cu toată puterea, dacă voim să ținem și noi pas, cu muncitorimea de alte naționalități.

A mai luat cuvântul tov. Demian, care a spus, că clasa muncitoare, numai atunci se va putea înălța, când va ceti mult și va discuta mult.

S'a ales apoi următorii tov. în comitet: I. Crețu, președinte. Sp. N. Calu, secretar. T. Bencican, cassar. P. Mihăilescu, bibliotecar. I. Budean, T. Moga, I. Negus, membrii în comitet. S. Szabadoș și G. Oltean, controlori.

Nefiind altceva la ordinea zilei, adunarea se suspendă la ora 6 seara.

Incunoștințare. Muncitorii români din Arad, țin întruniri, conferințe științifice și serate literare în fiecare Duminecă după amiază la orele 4 în localul partidului socialdemocrat, din Str. Teleky Nr. 4.

Comitetul.

Apel. Comitetul secțiunii din Arad, roagă pe toți acei tovarăși, cari pot, să trimită cărți și broșuri, pentru formarea unei biblioteci. Numele donatorilor se va publica în ziare.

Atât donațiunile pentru bibliotecă, cât și ori-ce fel de corespondență referitoare pentru secțiunea din Arad, să se trimită pe adresa: **Spiridon N. Calu, Arad, Magyar-u. 7.**

Cea mai bună petrecere e cetitul. Cărțile sunt pentru om cei mai buni prieteni, căci îl luminează, îi dă deslușiri despre rânduirea vieții și a lumii. Un tovarăș al nostru, Spiridon Calu și-a luat însărcinarea de a ușura tovarășilor procurarea de cărți bune și ieftine. În depozit la dânsul se află următoarele broșuri:

Neoiobăgia, de C. Dobrogeanu-Gherea 2·50. *Să fie lumină*, 5 fil., *Cartea muncitorului*, 10 fil., *Întâi Mai, sărbătoarea muncii*, 5 fil., *Calendarul muncii pe anul 1911*, 25 fil., *Sindicatul muncitorilor*, 15 fil., *Spre țărmlul dreptății* (poezii) de Neculuța, 50 fil. dela 1.20, *Puscărișul, Desrobirea muncii, Cântecul socialiste*, 15 fil., *Femeia muncitorului*, 10 fil., *Religia, Familia, Proprietatea*, 10 fil., *Votul universal*, 20 fil., *Socialism și clasa muncitoare*, 10 fil., *Din regimul arbitrarului și lașității*, 1.20 cor., *Din ideile fundamentale ale socialismului*, 50 fil., *Concepția materialistă*, 50 fil., *Femeile în revoluția rusă*, 15 fil., *Discursul unui agitator*, 10 fil., *Karl Marx*, 10 fil., *Socialism și libertate*, 25 fil., *Patriotism și socialdemocrație*, 30 fil., *Cuvinte uitate*, 25 fil., *Anarchism și socialism*, 40 fil., *Treizeci de zile la Vacarești*, 15 fil., *Teoria lui Karl Marx*, 10 fil., *Cuvinte adevărate*, 10 fil., *Romanul Mama*, de Maxim Gorki, 1.50. La toate aceste broșuri este a se mai adăoga 6 fil. pentru expediere. La *Neoiobăgia* și *Romanul Mama* câte 20 fil. pentru expediere.

Cine vorește a comanda, să se adreseze tovarășului Calu în Arad.

Redactor-responsabil: **Joan Flueraș.**

Tipografia Világosság, societate anonyma, Budapest, VIII., Conti-utca 4.